

İZMİR DEMOKRASİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN VE AİLE ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
KDN 6103 TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ DERSİ
2020-2021 AKADEMİK YILI
GÜZ DÖNEMİ ARA SINAVI

SİYASETİN CİNSİYETÇİ DİLİ VE TOPLUMSAL YANSIMALARI

Muhammed Fethi Ünüvar

ÖZET

Cinsiyetçi dilin en belirgin şekilde ortaya çıktığı alanlardan biri siyasettir. Kadınlar siyasette, özellikle de siyasi karar mekanizmalarında, sayısal tabanda orantısız bir şekilde yer almaktadırlar. Bu durum bazen kadınların kişisel tercihlerinden kaynaklandığı gibi çoğunlukla da toplumsal ve kültürel yapılardan kaynaklanabilmektedir. Bu çalışmada 1950-2020 arası Dünya ve özellikle Türkiye’deki siyaset alanında ortaya çıkan cinsiyetçi dile atıfta bulunan birçok makale, kitap, araştırma ve bildiriler incelenmiş ve derleme yöntemiyle sunulmuştur. Kadının siyasette dil aracılığıyla baskı altında tutulduğu ve toplumun hemen her alanında olduğu gibi dilde de kadın aleyhine cinsiyetçilik olduğu gerçeğinden yola çıkarak siyaset alanındaki cinsiyetçi söylemin kadına zararlarından bahsedilmiştir. Cinsiyetçi dilin kadına olan zararlarının yanı sıra, siyasetin cinsiyetçi söyleminin nedenlerine, siyasal iletişim ve bu iletişimin topluma yansımalarına değinilmiştir. Siyasi gündemin söylem biçiminin detaylandırılması açısından ise, belirli olay ve örneklerle yer verilmiştir. Bu bulgular neticesinde, siyasi söylemin şiddet üreten uygulamaları ile cinsiyetçi şiddet söyleminin ortaklaştığına yönelik açıklamalar sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Siyasal dil, cinsiyetçi dil, toplumsal cinsiyet

Giriş

Günümüzde herhangi bir siyasi parti üyesinin söylem üretmesi, toplumda; cinsiyet ayrımcılığını körüklemekte ve Bourdieu’nin söylemiyle sembolik şiddetin artırdığını bize göstermektedir. Bourdieu, “sembolik” ifadesinin, gerçek ve fiili olanın karşısı olarak anlaşıldığında, sembolik şiddetin baştan aşağı “manevi” bir şiddet olduğu ve gerçek birtakım etkilerinin olmadığı zannediliyor” (Bourdieu, 2015: 50) uyarısını yapmaktadır. Bu uyarı bağlamında siyasetteki bu cinsiyetçi dilin artması, erkil unsurların kadınlar üzerinde yaptırımlarını artırmaktadır. Gerçekten de konuşulan dilin seçimi, kurgulanan cümle ve tonlama toplumsal hiyerarşideki farklı konumda bulunan bireylerin bilinçaltına negatif bir şekilde sızmaktadır. Ayrıca bu cinsiyetçi eril dil, bir şiddet söylemine dönüşürken, erkek ve kadın arasında da bir hiyerarşi oluşturmaktadır (Orçin,2019) Siyasetteki cinsiyetçi dil, özellikle cinsiyetler arası ayrışma baz alınarak, dildeki tezahürleri yoluyla yakın dönemde birçok araştırmaya konu olmuştur. Erkek egemenliğinin yeniden üretilmesinde dilin bir araç olduğu birçok makalede incelenmiştir.

İletişim (yazı ve konuşma) olmaksızın, bu ayrışmanın toplum içinde yansımaları ve meşru hale gelmesi kolay olmayacaktır. Patriyarkal yapılanan dil, dünyanın da erkek egemenliğinde bir algı ile vuku bulmasına neden olmaktadır. Judith Butler, dilin toplumun, inançları ve kabul ettiği değerleri yarattığını, buna bağlı olarak dilde yaratılacak bir değişimin şiddetin, sömürünün ve ayrımcılıkların önüne geçeceğini savunmaktadır (Butler, 2008). Örneğin, ev işleri ve devamı olan bakım görevinin “iş” olarak görülmediği patriyarkal sistemde bu işleri yapan kadın işsiz statüsünde bulunmaktadır. Evdeki bütün bireylerin bu bakıma ihtiyacı olmasına rağmen “ev kadını” şeklinde resmi kayıtlara yansımaktadır. Suzanne’a göre “Çalışan bir anne”, bakım dışında ev dışında da çalışan kadınlardır. (Suzanne, 2000, s. 110).

Beden-emek üzerine yoğunlaşan cinsiyetçi uygulamalara örnek teşkil eden olgu devlet politikalarıdır. Bu devlet politikalarının da çıkış noktası pekala siyasettir. Birçok ülkede olduğu gibi bizim ülkemizde de ortaya çıkan durumun ana sebeplerinden biri siyasetteki cinsiyetçi söylemdir. Çoğu ülkede çıkan kürtaj, kıyafet yasakları gibi cinsiyetçi kısıtlamalar özellikle kadın bedenine yönelik denetimi eril egemenliğin eline vermektedir. Bu uygulamalar siyasi erkeklerin toplumsal cinsiyet üzerindeki gücünün göstergesidir (Connell, 1998, s. 189). Connell de Savran’ın beden-emek üzerine yoğunlaşan cinsiyetçi denetim politikalarını destekleyerek kadınların erkeklere kıyasla maddi olanaklardan, fırsatlardan eşit yararlanmadığını vurgulamaktadır (Connell, 1998, s. 95).

1. Dil ve Cinsiyet

Dilin toplumsal cinsiyet ayrımlarının meydana gelmesindeki işlevini irdelerken dilin "bir iletişim aracı" olduğu tanımlamasının çerçevesini genişletmemiz gerekmektedir. Dilin yaşamımızda çok önemli bir yer tuttuğu konusunda hemfikir olmak ile beraber, dilin insanlarla olan ilişkimizi nasıl etkilediği ve nasıl işlediği konularında pek fazla düşünülmemektedir. Oysa, toplumsal güç dağılımında, yeniden şekillenmesinde ve üretilmesinde en etkili araçlardan birisi dildir. Gökberk'e (1997:69-71) göre: dili bir kez edindik mi, o artık üzerimizde bizi belirleyen bir güç olur. Dile şeklini veren biz değilizdir; o bizi şekillendirir (Okan, 1998)

2. Siyasal iletişim ve toplumdaki yansımaları

Siyasal iletişim, “siyasal aktörlerin, siyasi fikirlerini kendi toplumlarına, bu toplum içindeki çeşitli gruplara, başka ülkelere kabul ettirmek ve uygulamak amacıyla yürüttükleri iletişim faaliyetleridir” (Aziz, 2007, 3-4). Dolayısıyla iktidar olmak isteyenler, fikirlerini meşru bir alt yapıda sunabilmek adına bu iletişim kanalını çok iyi kullanması gerekir. Siyasal iletişim, siyasi mesajlar, bildiriler üzerine kuruludur. Ancak siyasal iletişim süreci ve mesajın içeriği doğal olarak siyasidir. Pazarlama iletişimindeki ürün, siyasal iletişim sürecinde siyasi fikir veya hizmet olarak biçimlenir. İktidara talip olan siyasal partiler, siyasal ürünlerini konumlandırmak, bu siyasi ürünlerine bir tarz belirlemelidir. Bu noktada siyasi unsurlara giydirilecek kostüm, siyasetin yapıldığı topluma, gelenek ve göreneklere, kısaca kültüre göre değişmektedir. Türkiye’de bu siyasal imajlar erkeklik üzerinden yapılandırılmaktadır (Memiş, 2017). Erkeklerin siyaset alanındaki egemenliği, kadınların kamusal alandan çeşitli eril unsurların baskıları ile dışlanarak eve hapsedilmesi sayesinde oluştuğu görmezden gelinerek, doğal kabul edilir. Oysa bu, cinsiyet rollerinin dağılımına bağlı olarak oluşan bir olgudur ve keyfidir; yani durumun tam tersi olması da mümkündür. “Erkeklerin geniş ve daha adaleli bedenleri, onların siyasal ve toplumsal iktidarını doğallaştırmak için kullanılır” (Fiske, a.g.e., 121) Erkek, iktidarın doğal sahibi olarak algılandığı için, kadınların parlamentodaki

çoğunlukta olmaları normal kabul edilmezken, hatta bazen çeşitli önyargıların da dile getirildiği söz konusuyken tam tersi pekala doğal kabul edilmektedir. Simone de Beauvoir'nın da belirttiği gibi "norm standartları erkeklerin hayatını yansıtır; kadınlar ve kadınların hayatlarının yapısı, toplum tarafından olduğu gibi, yasa tarafından da sapkın olarak görülür." Bu bağlamda norma standartlarından biri de siyaset olduğu için, siyaseti belirleyenlerin değişik dönemlerde de olsa her zaman erkekler olduğu bir gerçektir. Bu çıkarımdan yola çıkarak cinsiyetçi dilden en zararlı her dönem kadınlar çıkmıştır (Şimşek,2012)

Siyasi alandaki tecrübeler erkil unsurlar üzerinden yürütülmektedir. En dikkat çekici nokta ise, erkekliğin ciddi bir siyasal iletişim kanalı olarak kullanılmasıdır. Siyasi arenada boy göstermeyi amaçlayan erkekler ve kadınlar, siyasette erkeksi rollerden destek alarak kendini göstermektedir. Bu anlamda kadınların da erkekliği dolaylı yoldan kabul etmeleri ve herkesçe meşrulaşan bir erkeklik profili üzerinden yürümeleri söz konusudur. Bu durum iki koldan meydana gelmektedir. Siyasi aktörler (kadın ve erkekler) siyasi söylemlerinde erkil yapıdan güç alan argümanları kullanmaktadır. İkincisi ise medya ayağıyla erkeklikle doldurulan bir alana boyun eğerek hizmet ederek bu siyasi alanın erkek egemenliği ile devam etme durumunu kuvvetlendirmektedir. Siyaset öngördükleri gereği erkeklikle özdeşleştirilmiştir. Bazı tanımlamalara göre, siyasetin içinde iktidar mücadelesi, otorite kurmak gibi erkekliğe özgü gözükten kavramların bulunması, siyasetin erkeklikle özdeşleşmesini sağlamıştır (Taşdemir, 2011: 155). Siyasette oluşan bu cinsiyetçi söylemler, kadınların, siyasi alandan uzaklaştırılmasına, toplumsal cinsiyetçilik kavramının içinin boş kalmasına ve toplumsal düzene dair verilecek kararlarda eşit söz hakkına sahip olamamasına neden olmaktadır (Memiş, 2017).

Siyasetin cinsiyetçi dili, özellikle medya aracılığıyla haberlerde kadının temsilini ele alan araştırmalar, haberlerin cinsiyetçi dil ile oluştururken kadını zayıf, muhtaç ve ev içi bakımdan sorumlu; erkeği ise güçlü, otorite sahibi, siyasete uygun kişi olarak gösterdiğini ortaya koymaktadır. Medyatik unsurlarda kadın ya temsili tam olarak yapılamamakta ya da toplumsal cinsiyet rollerinin tekrarını oluşturacak biçimde devam etmektedir. Bu da siyasetin cinsiyetçi söyleminin kadını siyasal alandan daha uzağa itmesiyle birlikte ayrımcılığı da beraberinde getirmektedir. Haberin sunuşu, üslubu, olayın politik yanı dikkate alınmadan, şiddeti normalleştirerek, şiddetin detayları mağdurun etkilenip etkilenmemesine bakılmaksızın, etik kurallar dikkate alınmadan sunulmaktadır. Kadın bir kurban olarak lanse edilmektedir. Kadınlar bu haberlerde acınacak halde gösterilirken, şiddeti gerekçelendirmeye yönelik içerikler ve akla mantığa sığmayacak bahaneler dikkat çekmektedir.(Gökçe,2019)

Siyasi söylem, cinsiyetçi politik söylemiyle kadın bedenini üreme makinesine döndürürken, başka taraftan da kadın olmanın koşullarını yapılandırmaktadır. Siyasetin cinsiyetçi dili bu anlamda kadını ve erkeği gruplandırıcı misyonla çalışır hale gelmektedir. Eril siyasi oluşumun toplumsal ham maddesi kadın bedenlerini yarış malzemesi haline getirmekle ve kadınlar arasında sınıflandırma yapmakla oluşturulmaktadır.

Öneri

IPS İletişim Vakfı'nın hazırladığı Gazeteciler İçin Cins Bakış Sözlüğü (2000) ise cinsiyet faktörü olmaksızın eşit bir dili yaygın bir şekilde kullanırmak adına önerilerini sıralamıştır. Bu öneriler özellikle siyasi mecrada kullanıldığı için ivedilikle farkındalığın artırılması ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin meydana gelmesi adına bu kelimelerin yaygınlaştırılması önerilmektedir. Bu kelimeleri söz konusu vakıf şu şekilde sıralamıştır:

Adam: Kişi, insan, erkek
Adam adama: Bire bir, teke tek
Adam olmak: Yetişmek, iyi bir konuma gelmek
Ata: Soy Aktör: Öge, faktör
Bilim adamı: Bilim insanı
Centilmenlik anlaşması: Sözlü anlaşma
Devlet adamı: Politikacı, siyasetçi
Homo: Eşcinsel
Hostes: Kabin görevlisi
Kız almak: Evlendirmek
Kız gibi: Yeni, kullanılmamış
Temizlikçi kadın: Temizlikçi

SONUÇ

Siyaset, eril unsurlardan beslenen bir alandır. Hem iktidar, hem muhalefet, çatışma konusu üzerinden cinsiyetçi söylemlerde bulunabilir. Böylece taraflar, bireylerin siyasi kararlarını kontrol edebilmek adına hegemonik bir ortam oluşturarak yönlendirme yapabilmektedir (Memiş,2018). Böylelikle, erkeklik siyasal otoritelerin elinde önemli bir kaynak haline gelmektedir. Siyasi alanda var olmaya çalışan bazı kadınlar da erkeksi söylemler kullanarak ve hegemonik erilliği kabullenerek, erkil düzenin işini kolaylaştırmaktadır. Siyasal süreçte, “erkek gibi olma”, “erkek gibi hareket etme” gibi cinsiyetçi söylemleri kabul ederek ve hatta yücelterek erkeklerin tuzağına düşmektedirler. Bu nedenle hem kadınların, hem erkeklerin siyasal ve politik arenada, öncelikle dil farkındalıklarının olması ve gelişmesi gerekmektedir. Bir diğer noktada ise, siyasi üslubun cinsiyetçi ve şiddet söylemi ürettiği sonucuna varılmıştır. Siyasi aktörlerin medyadan aldığı destek, cinsiyetçi söylemler, belirli örnekler üzerinden ele alınarak analiz güçlendirilmeye çalışılmıştır. Artan tepkiler son zamanlarda aşırı tepkiyle karřılařtıķça az da olsa azalma eğilimindedir. Ancak, bu durumu da erki siyasetçiler, sıkıřtıķları anlarda konuyu saptırma stratejisini geliştirme ve bir başkasının bedeni üzerinden ya da cinsiyetçi söylemlerle üzerini örtme imkânını sağlamaktadırlar. Çalışmada, araşsallaştırılan siyasi dilin, cinsiyetlerin birer beden olmaktan öte, birer ve düşman algısı yarattıkları ortaya çıkmaktadır. Bu tespitler yalnızca kadın için değil, LGBTİ bireylere yönelik de yapılmaktadır. Kadın bedenine yönelik kullanılan cinsiyetçi dilin aynı zamanda hem sembolik hem de somut şiddete dönüştüğü sonucu çalışma içerisindeki yorumlamalarla ifade edilmiştir.

KAYNAKÇA

- [1] Burcu Önder Memiş, Siyasette Ve Siyasal İletişimde Erkeklik Söylemi: 2015-2017 Arası Türkiye İncelemesi (2017)
- [2] Feryal Saygılıgil, Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları(2020)
- [3] Wiehl, L., The 51% Minority: How Women Still Are Not Equal And What You Can Do About It Abd: Ballantine Books. (2007)
- [4] Sharma, J.C.. “An Introduction To Sirmauri-Grammatical Gender”, Language In India, Volume:1 , January, (2002).
- [5] Redhouse Sözlüğü, Sev Yayınları , İstanbul, (1997).
- [6] Ramazanoğlu, Caroline. Feminizm Ve Ezilmenin Çelişkileri, Çev. Mefkure Bayatlı, Pencere , İstanbul, (1998).
- [7] Eisenberg, Daniel. “ Grammatical Sexism İn Spanish” , Journal Of Hispanic Philology , No: 9 ,1985, S.192 (1998).
- [8] Menekşe Pınar Güden, Dilde Cinsiyet Ayrımcılığı: Türkçe’nin İçerdiği Eril Ve Dişil İfadeler Bakımından İncelenmesi (2012).
- [9] Yavaşgel, E. Siyasal İletişim Kavramlar Ve Ardındakiler. Ankara: Babil Yayıncılık(2010).
- [10] Pınarcıoğlu Ş. N. Eril Siyasette Kadın Temsili(Mi?). Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, 12. (2017).
- [11] Özbay, C. Türkiye’de Hegemonik Erkekliği Aramak. Doğu Batı Dergisi, 185(2013).
- [12] Aziz, A. Siyasal İletişim. (2. Baskı). İstanbul: Nobel Yayıncılık (2007).
- [13] Altındal, Y. , Erkeksi Siyasetin ‘Erk’siz Dublörleri. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi, 354. (2009).
- [14] Bourdieu, P. Eril Tahakküm. İstanbul: Bağlam Yayıncılık(2014).
- [15] Leyla Şimşek, Tardh, Toplum, Sıyaset, ... Ve Kadın Olmak (2012).
- [16] Fiske, J.; İletişim Çalışmalarına Giriş, Ark Yayınları: Ankara, (1996)
- [17] Akal, C. B.; Siyasi İktidarın Cinsiyeti, Dmge Yayınları, İstanbul, (1994).
- [18] Ansal, Ansal, H.; “Yeni Teknolojiler Ve Kadın İstihdamı”, Kadın Araştırmaları Dergisi, İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma Ve Uygulama Merkezi: İstanbul, Sayı 4, (1996).
- [19] Yrd. Doç. Dr. Zühal Akünal Okan, Dil Ve Cinsiyet: Reklam Dili Çözümlemesi (1998).
- [20] Foucault, M., Söylemin Düzeni, Çev: Turhan Ilgaz, İstanbul, Hil Yayınları. (1987).
- [21] Sancar, S., İdeolojinin Serüveni Yanlış Bilinç Ve Hegemonyadan Söyleme, Ankara, İmge Kitabevi (2008).
- [22] Ersel Nail Genç, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Siyasetinde Cinsiyetçilik (2018).
- [23] Zühal Akmeşe, Kadına Yönelik Cinsiyetçi Söylemin İnternet Haber Portallarında Yer Alma Biçimleri (2015).
- [24] Hatice Balin, Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Açısından Kadının Siyasal Katılımı Ve Yükselmesinin Önündeki Engeller (2019).

- [25] İbrahim Akkaş, Cinsiyet Ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları Çerçevesinde Ortaya Çıkan Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı (2019).
- [26] Ersel Nail, Genç, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Siyasetinde Cinsiyetçilik (2019).
- [27] Elif Gazioğlu Terzi, Politik Söylemde Kadın: 1980'li Yılların Meclis Tutanaklarında Kadınlara İlişkin Söylem (2014)
- [28] Havva Özalp, Toplumsal Cinsiyet Ve Siyaset İlişkileri (2016)
- [29] Doç. Dr. Zekiye Demir, Women's Participation İn Politics And Strategies To Raise The Present Of Women Within Politics (2014)
